

УДК 37 (71:161.2)

ШОЛОТА ХРИСТИНА,

кандидат історичних наук, доцент,

Львівський національний університет імені Івана Франка

САМООРГАНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ ЖІНОК КАНАДИ В ПЕРІОД ПЕРШОЇ ТА ДРУГОЇ ХВИЛЬ ЕМІГРАЦІЇ (1892-1914, 1922-1939 рр.)

У статті проаналізовано генезу, типологію та організаційні принципи українського жіночого руху в Канаді в період першої та другої хвиль еміграції. Наголошується, що українських жінок Канади до об'єднання спонукала необхідність захищати свої права, боротися із загрозою можливої асиміляції, інтегруватися в поліетнічне канадське суспільство. Показано, що у 20-30 рр. ХХ ст. українки Канади розгорнули активну роботу щодо створення організаційних основ жіночого руху - жіночих товариств та організацій. На основі фактологічного матеріалу проаналізовано процес створення українських жіночих організацій, розкрито їхню роль у громадсько-політичній та культурно-освітній діяльності української громади. Констатується, що формування перших жіночих організацій українок Канади відбувалося на базі політичних партій та найпотужніших релігійних конфесій.

Ключові слова: український жіночий рух; жіночі організації; товариства; політичні партії.

Постановка проблеми. Основна маса українців прибула до Країни кленового листка внаслідок трьох великих хвиль еміграції: з кінця ХІХ ст. до початку Першої світової війни, у міжвоєнне двадцятиліття та після Другої світової війни. Причому найбільшу кількість прибулих становили саме емігранти кінця ХІХ - початку ХХ ст. Характер кожної хвилі української еміграції мав свої особливості. Якщо першій був притаманний суто заробітчанський характер, то у двох наступних були політичні мотиви.

Особливістю української еміграції в Канаду в першій половині ХХ ст. було переважання чоловіків над жінками. До 1910 р. більше половини українських емігрантів становили дорослі чоловіки і лише одну п'яту - дорослі жінки. Протягом наступних чотирьох років, коли еміграція зменшилася, дорослі чоловіки становили 72,8 % від усіх прибулих [1, р. 16]. Це було зумовлено тим, що переселенці у зв'язку зі складними матеріальними умовами далеко не завжди мали можливість забрати з собою сім'ю з батьківщини.

Лише наприкінці 20-х - на початку 30-х років ХХ ст. розрив між кількістю чоловіків і жінок серед українців у Канаді починає скорочуватися. За даними першого канадського перепису населення 1931 р., кількість українців-чоловіків становила 54,2 % [2, с. 67; 3, с. 14].

Переважає більшість перших емігрантів з України проживала в сільській місцевості, і землеробство було їх головним заняттям аж до початку Другої світової війни.

Варто зазначити, що рівень письменності серед українських емігрантів був дуже низьким. Дослідження, проведені в Канаді 1921 р., засвідчили, що більше половини з них (51 %) були неписьменними. За словами канадського дослідника українського походження Ю. Стефаніка, українські переселенці "були у величезній більшості сірою масою, без священників, без провідників, без інтелігенції" [4, с. 76].

Українці першої хвилі еміграції до Канади були чи

не найбільш бідними серед тих, хто прибував у цю країну. Вони часто не мали навіть мінімуму в 25 доларів, що їх за еміграційними правилами мусили мати переселенці для проживання на перших порах у Канаді. Тому поряд із чоловіками українські жінки-емігрантки змушені були тяжко працювати, щоб забезпечити виживання своїх родин.

Аналіз досліджень і публікацій з проблеми. Про вагомий роль жіноцтва в господарському житті української громади промовисто зазначено в роботах відомих канадських дослідників І. Книш [4], Н. Когуської [5-6], О. Маланчук-Рибак [10; 15], В. Чумера [22]. На думку історика, дослідниці українського жіночого руху М. Богачевської-Хом'як, нелегке становище українського жіноцтва Канади ускладнювалося ще й тим, що "українські поселення віддзеркалювали наше суспільство доіндустріального типу, де роль жінок є автономною, хоча не завжди рівноправною" [Цит. за: 5, с. 221]. Чоловіки-емігранти прагнули зберегти соціальні привілеї перед жінкою, які вони мали в Галичині. На їхню думку, лише чоловіки могли відносно вільно пересуватися, отримувати роботу поза домівкою, розпоряджатися грошима тощо.

Стримувані структурними чинниками (гендерними, класовими, майновими) жінки модернізувалися пізніше за чоловіків: вони рідше отримували освіту, їхня праця поза домівкою була менш оплачуваною й нижче кваліфікованою, їхній одяг довше зберігав традиційні елементи [6, с. 430]. Дослідження, проведене в 1909 р. Міністерством соціальної політики Канади, показало, що більше 90 % опитаних жінок-українок не могли говорити англійською мовою і практично ніхто з них не вмів читати і писати, а 70 % були абсолютно неграмотні [1, р. 25].

Метою цієї статті є розкрити процес становлення громадських організацій українок Канади, визначити їх типологію та висвітлити активну діяльність зі створен-

ня організаційних основ жіночого руху, а саме жіночих товариств та організацій.

Об'єктом дослідження є процес формування українських жіночих організацій Канади першої та другої хвилі еміграції.

Виклад основного матеріалу. Труднощі пристосування до незвичних соціально-економічних відносин, незнання чи погане знання мови, законів, інституцій, традицій, особливостей побуту Канади, а також, особливо на перших порах, відверто вороже ставлення до себе з боку шовіністично налаштованих верств місцевого населення - усе це прискорювало серед емігрантів процес створення осередків української національної ідентичності. Цей процес особливо посилювався після прибуття на канадську землю емігрантів другої хвилі.

Щоб перебороти негативні стереотипи щодо себе, українські жінки-переселенки зуміли довести свою волю й спроможність успішно адаптуватися до умов канадського суспільства, стати гідними його членами. Відома канадська вчена українського походження І. Герус-Тарнавецька присвятила одне зі своїх досліджень образу жінки в українському канадському фольклорі. Дослідниця охарактеризувала прибуваючих на нове поселення жінок як тип жінок-страдниць, що сприймають свою долю пасивно. Але небагато часу треба було, щоб вони відчули свою повноцінність і зуміли самі не тільки керувати своєю долею, але й життям сім'ї і майбуттям своїх дітей. Не тільки родинні, але й суспільні її функції набагато розширилися. Щоб стати успішною, українська жінка мала, передусім, докласти значних зусиль щодо піднесення освітнього та фахового рівня, виявити себе у сфері політичної та громадської діяльності [7, с. 69].

Уже наприкінці XIX - на початку XX ст. розпочався процес залучення жінок до суспільно-політичного життя українських переселенців. Перші жіночі осередки творилися при церквах і культурно-освітніх організаціях - Українських народних домах (УНД) - і мали переважно просвітницький характер. У 1901 р. на терені Альберти в Едмонтоні виникла жіноча організація під назвою "Товариство дівчат-робітниць при вечірній школі латинських сестер". За два роки тут же виникло жіноче співоче товариство "Боян". У 1917 р. саме ці товариства виступили ініціаторами створення в Едмонтоні УНД, при якому діяв жіночий гурток, що згодом отримав назву жіноче товариство "Зоря" [8, с. 16].

Важливим стимулом у справі створення українських жіночих організацій стало прийняття на початку 1910 р. Манітобською законодавчою палатою у Вінніпезі закону, який зрівняв жінок у правах із чоловіками. Це була перша канадська провінція, яка законодавчо визнала рівноправність жінок [9, с. 126].

У 1916 р. при Вінніпезькому УНД постав ініціативний комітет, який 16 листопада цього року провів збори, де поряд із жіноцтвом було чимало поважних гостей, серед них відомий український громадський діяч, директор Вінніпезького УНД Т. Ферлей. На зборах було створено тимчасовий комітет організованого жіноцтва на чолі з М. Бояківською. А 30 грудня 1916 р. на базі цього комітету було організоване Українське жіноче товариство (УЖТ) і затверджено його статут. Головою управи УЖТ обрали вищезгадану М. Бояківську [9, с. 128-129]. На перших порах членами товариства було 24 жінки. Ця жіноча організація діяла десять років, у 1926 р. змінивши свою назву на Українське жіноче товариство ім. Лесі Українки як відділ УНД [10, с. 21, 23]; [11, с. 227, 229].

Жіноче товариство при Вінніпезькому УНД опікувалося "Рідною школою", щороку організувало Різдвяну вечерю, брало участь у концертах на честь Т. Шевченка та І. Франка, організувало мистецькі вистави й концерти, закупувало книжки для бібліотеки Народного дому тощо. Його активісти читали лекції для широкого загалу жіноцтва. Товариство проявляло політичну активність. Це була перша в історії українського жіночого руху в Канаді організація, яка брала участь у виборах до міської ради [11, с. 228, 231].

Згодом виникають жіночі осередки при УНД і в інших місцях масового поселення українців. У 1919 р. у Монреалі утворено жіноче товариство "Вільна Україна", наступного року в м. Келд у Манітобі - жіноче товариство ім. Княгині Ольги [12, с. 24]. Під такою ж назвою 5 вересня 1923 р. у Вінніпезі постала жіноча організація при товаристві "Просвіта". Спочатку до неї входило 29 жінок, проте вже в найближчому часі їхня чисельність зросла до ста двадцяти. Товариство проводило активну роботу, а також опікувалося хворими в госпітальях [13, с. 138-139].

У грудні 1923 р. Вінніпезький УНД ініціював скликання першого українського просвітньо-економічного конгресу в Канаді. Під час роботи цього форуму було ухвалено низку резолюцій, серед яких "Просвітницька праця серед жіноцтва". У ній, зокрема, указувалося на необхідність проведення в УНД щотижневих зборів для жінок з метою обговорення питань ведення домашнього господарства, дотримання гігієни тощо. З метою зацікавлення українських дівчат наукою планувалося виділяти для кращих студенток щорічні стипендії [11, с. 168-169]. Конгрес також уперше в історії українського жіноцтва Канади порушив питання про створення в країні єдиної в Канаді жіночої української організації на зразок Союзу жінок, що діяв у Галичині [11, с. 169].

Звернення учасників Конгресу знайшло підтримку серед українського жіноцтва Канади. У 1923 р. при УНД у Саскатуні постало товариство ім. Ольги Кобилянської. Його очолила Х. Кононенко, активістка українського жіночого руху в Європі. Вона здобула вищу освіту в Празі і переїхала до Канади з метою вступу до аспірантури в Саскачеванському університеті. У цьому ж році утворено Об'єднання могилянок при інституті ім. П. Могили в Саскатуні під керівництвом дружини тодішнього ректора інституту С. Стечишин [10, с. 25; 14, с. 298; 15, с. 3].

Саме ці два товариства стали ініціаторами об'єднаних процесів в українському жіночому русі в усій Канаді. Весною 1925 р. Х. Кононенко отримала із Західної України листа від відомої діячки українського жіночого руху С. Русової із проханням до жінок Канади допомогти коштом українській делегації для проведення Конгресу міжнародної жіночої ради у Вашингтоні. С. Стечишин і Х. Кононенко розмістили в газеті "Український голос" заяву про проведення допомогової акції та розгорнули разом із членами цих жіночих товариств активну діяльність із надання матеріальної допомоги українській жіночій делегації з Європи [10, с. 25]; [15, с. 3].

Учась в акції згуртувала жіночий актив і прискорила процес створення єдиної загальноканадської української жіночої організації. Із цією метою в середині 1926 р. у Саскатуні почав діяти організаційний комітет. Незабаром у газеті "Український голос" оргкомітет українського жіноцтва виступив зі зверненням до українського жіноцтва взяти участь у жіночому з'їзді. Цей жіночий форум відбувся 26-28 грудня 1926 р. під час

роботи Народного з'їзду в Саскатуні, який проводив Інститут ім. П. Могили [15, с. 4]. У його роботі взяли участь майже сто жінок, які представляли сім місцевих жіночих осередків. Підсумком роботи з'їзду стало утворення першої загальноканадської української жіночої організації - Союзу українок Канади (СУК), який увійшов до складу Союзу українських самостійників (СУС) на правах автономної організації з своїми керівними органами [10, с. 30, 39].

У СУК влилося декілька жіночих осередків: Товариство ім. Ольги Кобилянської в Саскатуні, Товариство ім. Доньки України в Рейжайні, Товариство ім. Ольги Кобилянської в Мігамі, Товариство ім. Лесі Українки в Саскатуні, Товариство ім. Ольги Кобилянської в Гудові, Товариство ім. Лесі Українки в Альберті, Товариство ім. Г. Барвінок у Саскатуні, Товариство ім. Княгині Ольги в Вінніпезі. Головою організації було обрано О. Свистун, її заступницею - С. Стечишин [10, с. 32; 16, с. 15; 17, с. 4].

Програмова діяльність СУК розвивалася в таких основних напрямках: активна робота з розбудови українських церков, виховних інституцій, рідних шкіл, преси, мистецьких установ, а також надання допомоги українському народові в боротьбі за утворення незалежної держави [18, с. 6]. Будучи тісно пов'язаним із західноукраїнським жіночим рухом, насамперед із "Союзом українок", СУК виступав послідовним репрезентантом ідеології ліберального фемінізму. Теоретики ліберального фемінізму виступали за рівні освітні й економічні можливості, рівну відповідальність у сфері сімейного життя, виключення сексистських висловлювань у сімейній та освітній сферах, а також у засобах масової інформації, за боротьбу з дискримінацією в повсякденному житті.

На II з'їзді СУК (1927) було затверджено статут організації. Місце перебування керівних органів СУК перенесено з Вінніпегу до Саскатуну. Керівником організації стала С. Стечишин. Вона очолювала її протягом десяти років. Також на форумі обрано по дві представниці з кожної провінції, що згодом дало початок створенню провінційних ексектив [19, с. 83; 10, с. 38-39]. На цьому з'їзді відбулися важливі зміни в організаційній структурі СУК. На пропозицію Союзу українських самостійників СУК увійшов до його складу на правах автономної організації [19, с. 83; 10, с. 38-39].

СУК як політична організація виник на базі так званих товариств "народовців", утворених українцями для захисту від асиміляції і дискримінації. Це була націоналістична поміркована організація, до якої тяжіли громадські організації, що в релігійному відношенні були пов'язані з Українською православною церквою [10, с. 39]. Друкованим органом СУК стала газета "Український голос". Активна робота СУК у жіночому середовищі сприяла зростанню її рядів: у 1936 р. Союз мав уже більше 100 відділів [20, с. 12, 20].

Українське націоналістичне жіноцтво, переважно жінки ветеранів українських визвольних змагань, часто зверталось до Головної управи Української стрілецької громади (УСГ) щодо творення жіночих відділів, які могли б усіляко сприяти організації. Жіноцтво бажало організовано допомагати визвольній українській справі, збирати пожертви в бойовий фонд для допомоги політичним в'язням та інвалідам української армії. Це взяв до уваги другий з'їзд УСГ і доручив новообраній Головній управі позитивно вирішити питання створення жіночої організації. У 1930 р. було засновано жіночі відділи ім. Ольги Басараб у Канорі, Торонто, Віндсорі, Содборі, Саскатуні [20, с. 17, 18].

17 листопада 1932 р. УСГ увійшло на правах окремої секції в об'єднання загальноукраїнських організацій, що отримало назву Українське національне об'єднання (УНО), яке очолив О. Григорович. В ідеологічному плані УНО перебувало під впливом Організації українських націоналістів під керівництвом А. Мельника [20, с. 21].

До УНО залучалися жіночі товариства й жіночі гуртки, які тяжіли раніше до УСГ. У липні 1934 р. ці жіночі осередки були об'єднані в Організацію українок Канади (ОУК), яку очолила А. Павличенко. У вересні того ж року обрано центральну управу ОУК і визнано як патроната відому українську громадську діячку О. Басараб. У цьому ж році розпочалося видання "Обіжника" ОУК ім. О. Басараб.

Основними завданнями діяльності організації було формування самосвідомості, розвиток освіти для формування активних громадян та свідомих українок та надання посильної допомоги визвольному руху на українських землях. Із цією метою ОУК організовувала суботні українські школи, проводила конкурси, вистави, створювала медичні курси, збирала кошти на потреби політичних в'язнів, жертв паціфікації тощо. Організація проводила дієву роботу з розширення мережі своїх осередків. 18 жовтня 1936 р. створено відділ ОУК ім. О. Басараб Торонто-Захід, який очолила С. Савчук. Перед Другою світовою війною ОУК уже мала 33 осередки [21, р. 454-455].

Важливою українською громадською надбудовою в Канаді була церква, яка опікувалася не тільки духовним життям своїх парафіян, але також і всіма іншими видами суспільно-громадського життя. Проте між українськими канадцами існувала релігійна роздільність, перенесена з Батьківщини. Віросповідання українців згуртовувалось навколо двох церков - Української католицької візантійського обряду та Української автокефальної православної. Перша з них була більш чисельною. За даними перепису населення Канади 1931 р., українські греко-католики становили 58,0 % усіх віруючих, а греко-православні - 24,6 % [23, с. 24]. Щоправда, протягом 30-х рр. ХХ ст. православний рух, незважаючи на активність з боку греко-католиків, дедалі посилюється.

Полеміка, часом дуже гостра, між українськими православними та греко-католиками змушувала їх у боротьбі за вірян посилювати свої організаційні зусилля. Відтак, це змагання пішло на користь як обом церквам, так і українській громаді загалом. Обидві концесії проводили активну роботу зі згуртування жіноцтва. СУК, як ми вже зазначали, співпрацював з Українською православною церквою. Відповідно, серед жіноцтва активізується діяльність і греко-католиків. При церквах творилися сестринства, головною метою яких було тримати Божий храм у якнайкращому стані [8, с. 17].

Сестринства не мали організаційної надбудови, і тому, коли в грудні 1932 р. в Саскатуні заснувалось Братство українців-католиків (БУК), жінки включилися в цю організацію та поволі почали творити відділи українського католицького жіноцтва. Основними ідеологічними засадами БУК був католицизм, українська культура, канадське громадянство. Згодом такі відділи виникають при інших єпархіях. Зокрема, у 1934 р. жіночий відділ постав при БУК у Мондері (Альберта) [8, с. 17]. Проте створення єдиної української жіночої католицької організації затягнулося більш як на десять років.

Становлення загальноканадських жіночих організацій поставило на порядок денний питання координації їхніх дій за допомогою створення єдиного коорди-

уючого центру. Ініціатором у такому об'єднаному процесі виступили жіночі організації Вінніпега. Саме тут у 1937 р. була створена Українська жіноча рада (УЖР) [11, с. 243]. Вона ставила своїми завданнями: по-перше, налагодити дружні зв'язки з усіма українськими жіночими організаціями; по-друге, співпрацювати з усіма канадськими жіночими товариствами; по-третє, надавати допомогу національно-визвольному рухові в українських землях [11, с. 243].

У своїй діяльності УЖР досягла певних позитивних результатів. До неї увійшло 12 жіночих українських організацій міста та околиць. Рада систематично організувала лекції для широкого жіночого загалу, запрошуючи на читання лекцій відомих українських громадських діячів, письменників, учених. Під її егідою було утворено молодіжну раду, яка об'єднала 14 молодіжних осередків.

Боротьбу за вплив на жіноцтво поряд із націоналістами проводили соціалістичні та прокомуністичні організації українських канадців. Основна суперечка між націоналістами й комуністами розгорнулася навколо питання про статус України. Націоналісти стверджували, що СРСР - це імперія, а УРСР її колонія, яка постійно перебуває під гнітом та утиском Росії. Комуністи натомість наполягали, що Україна - вільна й незалежна республіка, яка добровільно і на рівних правах з Росією та іншими радянськими республіками входила до складу Союзу. Звичайно, такі суперечки негативно відображалися на життєдіяльності української громади в Канаді.

До масових організацій, що перебували під впливом соціалістичних ідей, належало насамперед "Товариство Український Робітничий Дім" (ТУРД; 1918 р.). У 1924 р., коли діяльність організації поширилася на всю Канаду, ТУРД було перейменоване в "Товариство Український робітничо-фермерський дім" (ТУРФДім). У 1920-ті рр. ця соціалістична організація користувалася певним авторитетом серед робітників і частини фермерів. 1930-ті рр. стали вершиною організаційної праці ТУРФДіма. У 1929 р. при організації діяло 52 відділи жіночих секцій з участю 1330 жінок. Через свої соціалістичні погляди багато хто з членів ТУРФДому брав активну участь у створенні Робітничої партії Канади в 1922 р., яка через два роки сформувалася в Компартію Канади (КПК). У зв'язку з тим, що ті самі люди були в керівництві КПК і ТУРФДіма, поступово КПК почало здійснювати дедалі більший контроль над справами ТУРФДому. Зі свого боку керівництво Компартії України всіляко прагнуло посилити свій вплив серед прокомуністичних і соціалістичних організацій українців Канади.

Жіночі секції при ТУРФДомі співпрацювали з соціал-демократичними жіночими організаціями на західно-українських землях, насамперед із Союзом українських працюючих жінок "Жіноча громада" (СУПЖ), надаючи йому матеріальну підтримку [23, с. 442-443]. Жіночі секції при ТУРФДомі стояли на позиціях ідеології соціалістичного фемінізму. Як підкреслила О. Маланчук-Рибак, "ідеологія соціалізму, подібно як ідеологія лібералізму, виокремила проблему соціального становища й суспільного трактування жінки. Соціалісти постійно наголошували на залежності вирішення жіночого питання від радикальної зміни суспільно-політичного устрою. Ідеологи соціалізму найчастіше використовували тезу про безконтрольну експлуатацію праці жінок і дітей, а також наголошували на соціальній несправедливості нерівної оплати за однакову працю чоловіків і жінок. Соціалізм, з одного боку, перейняв значну частину класичних ліберальних цінностей (свобода, рівність, соціальна справедливість та ін.), а з другого -

конфронтаційно протистояв соціально-економічній традиції лібералізму" [25, с. 20]. Соціалістичний фемінізм протистояв ліберальному фемінізму як запеклий антагоніст.

Практично всі загальноканадські українські організації як націоналістичного, так і прокомуністичного напрямків створювалися як секції українських партій та організацій, де домінуючу роль відігравали чоловіки. На початковому етапі творення організацій українсько-канадського жіноцтва це мало позитивне значення, тому що жінки користувалися матеріальною базою та пресою загальноканадських чоловічих організацій. Однак така залежність від політичних об'єднань і партій мала й негативні наслідки для організованого українсько-канадського жіноцтва.

Окремі діячки українського жіночого руху Канади та США висловлювали свої застереження проти політичної заангажованості, жіночого руху. Вони вважали, що, перебуваючи в складі політичних партій, жіноцтво буде змушене втягуватися в політичну діяльність на шкоду вирішенню суто жіночих проблем. Так, М. Стратієнко на сторінках американського видання "Свобода" вказувала, що "парадоксально виглядає той факт, що з одної сторони, жіночий рух бореться за свою автономію, а з другої - добровільно бере на себе зобов'язання партійної програми. Партійно-політичне змагання дуже часто перетворюється у нас на політиканство, а політиканство набрало найбільшого розгону під час нашого перебування в таборах ДП (тимчасово переміщених осіб - *Автор*). Ми самі того не помічаємо, як, поширюючись поміж нами, політиканство сковає наш світогляд, обмежує та неправильно скеровує нашу діяльність. Але завдання жіночого руху на еміграції є спільними для жінок з усякими партійними переконаннями, і на цьому ґрунті завжди можна знайти спільну мову" [26, с. 3].

Переважаюча більшість керівників політичних партій і організацій стояли на позиціях творення окремих жіночих і молодіжних осередків, які поповнювали партійні ряди. Вони не розуміли жіночих проблем і не хотіли перейматися ними. Жінок, як правило, не допускали до керівних органів партій. Однією з головних причин цього було творення українських організацій за принципом окремих відділів чоловіків, жінок і молоді. Хоч чоловічі і жіночі відділи були теоретично відокремлені й рівні, усе ж саме чоловічі відділи традиційно приймали на себе керівні ролі, коли жіночі відділи виконували лише допоміжні функції.

Висновок

Таим чином, потреба українського жіноцтва захистити свої права, боротьба із загрозою можливої асиміляції української етнічної групи, необхідність успішної соціально-економічної інтеграції в поліетнічне канадське суспільство та прагнення відновити українську державність - усе це спонукало українське жіноцтво Країни кленового листка до об'єднання своїх рядів для вирішення найгостріших проблем.

Розпочавшись як добровільні об'єднання при церквах та Українських народних домах з метою подолання неписьменності та взаємної допомоги з адаптації переселенців та їхніх родин, вони згодом розвинулися в повноцінні громадські організації, що мали на меті відстоювання трудових та інших прав жінок і сформували згодом власну ідеологію ліберального фемінізму.

За типами жіночі організації в досліджуваній період можна поділити на 1) духовно-просвітницького спрямування (більш ранні організації, як-то: Українські жіночі товариства у Вінніпегу, Монреалі чи Манітобі, діяльність яких була зосереджена на розбудові укра-

їнських церков, шкіл, мистецьких установ); 2) національно-визвольні рухи (з'явилися після 1926 року, були більш масштабними і за кількістю членів, і за спектром роботи. Прикладом таких організацій є Союз українок Канади, жіночі відділи при Українській стрілецькій громаді, Українське національне об'єднання. Окрім просвітництва та мистецьких акцій, вони організовано допомагали визвольній українській справі, збираючи пожертви для допомоги політичним в'язням та інвалідам української армії, формуючи громадянську позицію та національну самосвідомість українок).

Внутрішньорганізаційно українські жіночі об'єднання були самодостатніми. Зорганізовані за принципом багатоступеневої ієрархії та діючи за власним статутом, вони виробили досить ефективну багаторівневу структуру та привчали українське жіноцтво до систематичної роботи в громаді.

ЛІТЕРАТУРА

1. Герус-Тарнавецька І. Образ жінки в українському канадському фольклорі / Іраїда Герус-Тарнавецька // Український історик. - 1991. - Ч. 1-2. - С. 39-70.
2. Жіноче товариство ім. княгині Ольги у Вінніпегу // Ілюстрований календар канадійського українця на 1925 рік. - Вип. 10. - Вінніпег, 1925. - 160 с.
3. Історія "Українського голосу" в біографіях його основоположників і будівничих. - Вінніпег, 1995. - 99 с.
4. Книш І. Відгуки часу: Вибрані нариси, статті, спогади, матеріали / Ірена Книш. - Вінніпег, 1972. - 404 с.
5. Когуська Н. Четверть століття на громадській ниві: Історія Союзу Українок Канади 1926-1951 / Н. Когуська; [вст. сл. О. Войценко]. - Вінніпег: Видано заходами і коштом Союзу українок Канади, 1952. - 540 с.
6. Когуська Н. Півстоліття на громадській ниві: нариси історії Союзу українок Канади. 1926-1976 / Н. Когуська; [передне сл. авт.]. - Едмонтон; Вінніпег: Заходами і коштом Союзу українок Канади з Фондації ім. Н. Кобринської при допомозі дотації провінційного й федерального урядів та Шевченківської фундації, 1986. - 1034 с.
7. Ліга українських католицьких жінок Едмонтонської Єпархії: Початки і діяльність / [ред. І. Павликовська]. - Едмонтон: Заходами і коштами Єпархіальної управи ЛУКЖ, 1967. - 234 с.
8. Маєрчик М. Сценарій гендерної успішності й структура гендерної влади серед українців-фермерів у західній Канаді до 1939 року / М. Маєрчик // Народознавчі зошити. - 2010. - № 3-4. - С. 418-430.
9. Маклейн М. Про жіночий рух в Канаді / М. Маклейн // Промінь. - 1985. - № 2. - С. 12, 20.

Шолота Кристина,

кандидат історических наук, доцент,

Львовський національний університет імені Івана Франка

САМООРГАНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ ЖІНЩИН КАНАДИ В ПЕРИОД ПЕРВОЇ І ВТОРОЇ ВОЛН ЕМІГРАЦІЇ (1892-1914, 1922-1939 гг.)

В статті проаналізовані генезис, типологія і організаційні принципи українського жіночого руху в Канаді в період першої і другої хвиль еміграції. Зазначено, що українських жінок Канади об'єднувала необхідність захищати свої права, боротися з загрозою можливої асиміляції, інтегруватися в поліетнічне канадське суспільство. Показано, що в 20-30-ті роки ХХ ст. українки Канади розвинули активну роботу по створенню організаційних основ жіночого руху, жіночих громад і організацій. На основі фактологічного матеріалу проаналізовано процес створення українських жіночих організацій, розкрито їх роль в суспільно-політичній і культурно-освітній діяльності української громади. Констатується, що формування перших жіночих організацій українок Канади походило на базі політичних партій і найбільш розвинених релігійних конфесій.

Ключові слова: український жіночий рух; жіночі організації; громади; політичні партії.

10. Маланчук-Рибак О. Ідеологія і суспільна практика жіночого руху на західноукраїнських землях ХІХ - першої третини ХХ ст.: типологія та європейський культурно-історичний контекст: [монографія] / О. Маланчук-Рибак. - Чернівці: Книги, 2006. - 500 с.

11. Основні завдання Союзу Українок Канади // Промінь. - 1960. - № 1. - С. 6.

12. Перші кроки Союзу Українок Канади // Промінь. - 1967. - № 1. - С. 4.

13. Перші організації українського жіноцтва Канади // Промінь. - 1986. - № 12. - С. 1-4.

14. Пропам'ятна книга українського Народного дому у Вінніпегу. - Вінніпег: Видано заходами і коштом Українського Народного Дому у Вінніпегу, 1949. - 863 с.

15. Рибак О. З. Ідеологія і суспільна практика жіночого руху на західноукраїнських землях ХІХ - першої третини ХХ ст.: типологія та європейський культурно-історичний контекст: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук: спец. 07.00.01 "Історія України" / О. З. Рибак. - Львів, 2006. - 37 с.

16. Світовий конгрес українського жіноцтва. Пам'яткова книжка, 12-13.12.1948. - Phil, Б.р. - 63 с.

17. Стратієнко М. Проблеми українського жіночого руху / М. Стратієнко // Свобода. - 1955. - 1 лютого. - С. 3.

18. Тесля І. Канадійські українці у світлі свіжеоложених матеріалів перепису людності Канади 1951 р. / І. Тесля // Бюлетень. Матеріали ІV наукової конференції НТШ. - Торонто. - Ч. 1. - Грудень 1953. - С. 66-73.

19. Тесля І. Українці в ЗСА та в Канаді. Ідентифікований перепис населення / І. Тесля, Р. Цибрівський. - Нью-Йорк: Український соціологічний ін-т, 1975. - 31 с.

20. Трошинський В. П. Українці в світі / В. П. Трошинський, А. А. Шевченко. - К.: Вид. дім "Альтернативи", 1999. - 352 с.

21. Четвертий Всесвітній конгрес вільних українців: Матеріали. - Торонто-Нью-Йорк-Лондон, 1991. - 445 с.

22. Чумер В. Спомини про переживання перших українських переселенців в Канаді 1892-1942 [Електронний ресурс] / Василь Чумер. - Едмонтон, 1942. - Режим доступу: <http://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/1158/file.pdf>.

23. Українська стрілецька громада в Канаді. 1928-1938. - Накладом УСГ в Канаді: "Новий шлях". - Саскатун, 1938. - 160 с.

24. Ювілейна книга 25-ліття інституту ім. Петра Могили в Саскатуні / [ред. Ю. Стечишин]. - Вінніпег: Друкарня українського голосу, 1945. - 435 с.

25. Encyclopedia of Ukraine / [ed. by Danylo Husar-Struk]. - Toronto: University of Toronto Press, 1993. - Vol. V. - 886 p.

26. Swyrypa Frances. Wedded to the Cause: Ukrainian-Canadian Women and Ethnic Identity 1891-1991 / Frances Swyrypa. - Toronto: University of Toronto Press, 1993. - 330 p.

Sholota Khrystyna,
Candidate of Historical Sciences, Associate professor,
Ivan Franko National University of Lviv

SELF-ORGANIZATION OF UKRAINIAN WOMEN IN CANADA DURING THE FIRST AND THE SECOND WAVES OF IMMIGRATION (1892-1914, 1922-1939)

The suggested article analyzes genesis, typology and organizational principles of Ukrainian women's movement in Canada during the first and the second waves of immigration. It has been stated that Ukrainian women's movement absorbed experience of public and political activity of women of Eastern Galychyna at the end of 19th till the middle of 20th century, as among its activists there were many representatives of those who worked in women's organizations of the country. Moreover, the need to protect their own rights, existence under the threat of assimilation, the necessity of successful socio-economic integration in polyethnic Canadian society lead to the unity of Ukrainian women in Canada and further solution of their burning problems. The article emphasizes the process of creating Ukrainian women's organizations, their role in social, political, cultural and educational activities of the Ukrainian community. It has been noted that the formation of the first Ukrainian women's organizations took place on the basis of political parties and powerful religious confessions. The main outcomes of the research are as follows. During the researched period Ukrainian women's organizations formed their own structure, strengthened institutionally and the number of their members greatly increased. Being organized by the principle of multileveled hierarchy and in accordance with their own statute, Ukrainian women's organizations created effective multileveled structure in the first decade of 20th century. Ukrainian women were greatly involved in public and political life of Canada. Consolidation of organized Ukrainian women resulted in formation of women's organizations and societies which represented predominant organizational tendencies of women's movement such as liberal, conservative and socialist.

Keywords: *Ukrainian women's movement; women's organizations; societies; political parties.*

REFERENCES

1. Herus-Tarnavetska, I. (1991), The image of women in the Ukrainian Canadian folklore, in: *Ukrainskyi istoryk*, 1-2, pp. 39-70 (ukr).
2. Women's Society of Princess Olga in Winnipeg (1925), in: *Ilustrovanyi kalendar kanadiiskoho ukrainsia na 1925 rik*, Winnipeg, Issue 10, 160 p. (ukr).
3. History «Ukrainskyi holos» in the biographies of its founders and builders (1995), Winnipeg, 99 p. (ukr).
4. Knysh, I. (1972), *Vidhuky chasu: Selected Essays, articles, memoirs, materials*, Winnipeg, 404 p. (ukr).
5. Kohuska, N. (1952), A quarter century on the social field: History of Ukrainian Women Union of Canada 1926-1951, *Vydano zakhodamy i koshtom Soiuzu ukrainok Kanady*, Winnipeg, 540 p. (ukr).
6. Kohuska, N. (1986), Half a century in the public field: history essay of Ukrainian Women Union of Canada. 1926-1976, Edmonton; Winnipeg, 1034 p. (ukr).
7. Pavlykovska, I., [ed.] (1967), League Ukrainian Catholic Eparchy of Edmonton women: the beginning and activities, *Zakhodamy i koshtamy Yeparkhialnoi upravly LUKZh*, Edmonton, 234 p. (ukr).
8. Maierchuk, M. (2010), Scenario gender achievement and gender power structure of Ukrainian-farmer in Western Canada by 1939, in: *Narodoznavchi zoshyty*, № 3-4, pp. 418-430 (ukr).
9. Maklein, M. (1985), On the women's movement in Canada, in: *Promin*, № 2, pp. 12, 20 (ukr).
10. Malanchuk-Rybak, O. (2006), Ideology and social practice women's movement in Western Ukraine XIX - the first third of the twentieth century: typology and European cultural and historical context, monograph, *Knyhy*, Chernivtsi, 500 p. (ukr).
11. The main tasks of Ukrainian Women Union of Canada (1960), in: *Promin*, № 1, p. 6 (ukr).
12. The first steps of Ukrainian Women Union of Canada (1967), in: *Promin*, № 1, p. 4 (ukr).
13. The first organization of Ukrainian women in Canada (1986), in: *Promin*, № 12, pp. 1-4 (ukr).
14. The commemorative book Ukrainian People's House in Winnipeg (1949), *Vydano zakhodamy i koshtom Ukrainskoho Narodnoho Domu u Vynypehu*, Winnipeg, 863 p. (ukr).
15. Rybak, O. Z. (2006), *Ideology and social practice women's movement in Western Ukraine XIX - the first third of the twentieth century: typology and European cultural and historical context*, Abstract of thesis for the degree of Doctor of Historical Sciences in specialty 07.00.01 «History of Ukraine», Lviv, 37 p. (ukr).
16. World Congress of Ukrainian women. In memory book (1948), Phill, 63 p. (ukr).
17. Stratiienko, M. (1955), Problems of Ukrainian women's movement, in: *Svoboda*, February 1, p. 3 (ukr).
18. Teslia, I. (1953), Canadian Ukrainians in the light of the newly announced Canadian population census 1951, in: *Biuletyn*. Materials IV scientific conference of Shevchenko Scientific Society, Toronto, P. 1, pp. 66-73 (ukr).
19. Teslia, I. (1975), Ukrainians in ZSA and in Canada. Identified Population Census, New York, 31 p. (ukr).
20. Troshchynskyi, V. P., Shevchenko, A. A. (1999), *Ukrainians in the World*, Kyiv, 352 p. (ukr).
21. The Fourth World Congress of Free Ukrainians: Materials (1991), Toronto-New York-London, 445 p. (ukr).
22. Chumer, V. (1942), Memories of experience of the first Ukrainian immigrants in Canada 1892-1942, Edmonton, available at: <http://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/1158/file.pdf> (ukr).
23. Ukrainian rifle community in Canada. 1928-1938 (1938), Saskatoon, 160 p. (ukr).
24. Stechyshyn, Yu., [ed.] (1945), The anniversary book 25th anniversary of the Institute Petro Mohyla in Saskatoon, *Drukarnia ukrainskoho holosu*, Winnipeg, 435 p. (ukr).
25. Husar-Struk, Danylo [ed.] (1993), *Encyclopedia of Ukraine*, University of Toronto Press, Toronto, Vol. V, 886 p. (engl).
26. Swyripa, Frances (1993), *Wedded to the Cause: Ukrainian-Canadian Women and Ethnic Identity 1891-1991*, University of Toronto Press, Toronto, 330 p. (engl).

© Шолота Христина

Надійшла до редакції 05.04.2017